УДК: (632.7:591.9) : (634.1/.7:630*26) (477.75)

ШКІДНИКИ ЗАНЕДБАНИХ САДІВ

Фауна шкідників багаторічних насаджень у промислових і занедбаних садах передгірного Криму

М.В. ШЕСТОПАЛОВ,
кандидат сільськогосподарських наук
ПФ НУБіП України «КАТУ»

Досліджено фауну шкідників у промислових і занедбаних садах, а також у полезахисних лісосмугах в умовах передгірного Криму, визначено найшкідливіші види. Підкреслюється факт того, що занедбані промислові сади є резервацією нагромадження цілого ряду шкідників, які за певних умов мігрують у сади промислового значення. Наголошується на важливості розкорчовування занедбаних садів та окультурення полезахисних лісосмуг.

сад, плодожерка, щитівка, листовійки, полезахисні лісосмуги, шкідники, реорганізація, резервація

З реорганізацією галузі плодівництва відбулося значне скорочення площ під садами і з'явилось багато фермерських господарств, що мають невеликі площі садів. У таких насадженнях не завжди можливо застосовувати сучасну техніку для догляду за ними. Складність забезпечення надійного захисту садів від шкідливих організмів полягає ще й у тім, що колишні промислові сади перетворюються на занедбані і стають резервацією для цілого ряду шкідливих організмів, які за певних умов мігрують у сади промислового значення [2, 6, 7]. Серйозною резервацією шкідників є й полезахисні лісосмуги, де також ростуть плодові породи — яблуня, вишня, слива, магалебська вишня та ін. На жаль, полезахисні лісосмуги теж не доглянуті, заросли бур'янами, там багато засохлих гілок, заселених каліфорнійською щитівкою.

Мета й завдання досліджень — встановити видовий склад шкідників у промислових і занедбаних садах, що прилягають до полезахисних лісосмуг, у полезахисних лісосмугах та визначити найшкідливіші види з метою планування відповідних заходів обмеження їх шкідливості.

Методика досліджень. У кожному саду і лісосмузі було виділено по 9 модельних дерев у місцях, характерних для всієї ділянки. Повторність — 3-разова. Відстань між обліковими деревами у повторенні — 30—40 м, а між повтореннями — 90—100 м. Виділяючи облікові дерева, відступали від краю ділянки на 5—6 дерев. Обліки проводили тричі: у період розпускання бруньок, наприкінці липня — початку серпня й у період збирання врожаю.

За першого обліку обстежували штамби й розвилки скелетних гілок. Крім того з 4-х боків, орієнтуючись на головні скелетні гілки, обстежили їх верхівки (0,5 м), відзначаючи ушкоджені й неушкоджені шкідниками листки. Заселеність дерев шкідниками оцінювали за п'ятибаловою шкалою: 0 — шкідник відсутній; 1 — зустрічаються на окремих ділянках; 2 — слабка заселеність; 3 — середня заселеність; 4 — сильна заселеність; 5 — дуже сильна заселеність.

За другого обліку окомірно оцінили (у балах) заселеність садів шкідниками. У даному разі переслідували мету зафіксувати початок появи шкідників.

У період збирання врожаю в промисловому саду аналізували по 300—500 плодів з кожного дерева, пошкоджених шкідниками. Ступінь заселення плодів шкідниками оцінювали також за п'ятибаловою шкалою: 5 — дуже сильний ступінь заселення (ушкоджено більше 50% плодів); 4 — сильний ступінь заселення

1. Видовий склад шкідників у зерняткових садах дослідного господарства Кримського агротехнологічного університету (2010—2011 р.)

Шкідники	Ступінь заселення промислових садів, бал		
	Роки до реорганізації галузі 1980—1991 (дані кафедри)	Роки досліджень	
		2010	2011
Яблунева плодожерка — *Laspeyresia pomonella* L.	1—2	5	5
Листовійка розанна — *Archips rosana* L.	0—1	4	3
Листовійка кривовуса смородинова — *Pandemis ribeana* Hb.	0—1	2	2
Листовійка брунькова — *Spilonota ocellana* F.	0—1	2	2
Листовійка підкорова — *Enarmonia formosana* Scop.	1	3	2
Плодожерка східна — *Grapholitha molesta* Busck.	0	4	4
Американський білий метелик — *Hyphantria cunea* Drury	0	1	1
Грушевий клоп — *Stephanitis pyri* F.	0	4	3
Яблунева склівка — *Aegeria myopaeformis* Borkh	1	2	2
Скосар кримський — *Otiorrhynchus asphaltinus* Germ	0	4	4
Казарка — *Rhynchites bacchus* L.	0	4	3
Букарка — *Coenorrhinus panocilus* Germ	0	3	3
Трач яблуневий — *Hoplocampa testudinea* Klug.	0	2	2
Непарний шовкопряд — *Ocneria dispar* L.	0	2	1
Зелена яблунева попелиця — *Aphis pomi* Deg.	4	2	2
Яблунева попелиця червоногалова — *Dysaphis defecta* Walk.	2	0	0
Яблунева листоблішка — *Psylla mali* Schmabg.	2	0	0
Грушева листоблішка — *Psylla pyri* L.	2	0	0
Каліфорнійська щитівка — *Quadraspidiotus perniciosus* Comst.	0	4	4
Червиця в'їдлива — *Zeuzera pyrina* L.	0	1	2
Лунка сріблясta — *Phalera bucephala* L.	0	1	2

(ушкоджено 30—50% плодів); 3 — середній ступінь заселення (ушкоджено 15—30% плодів); 2 — слабкий ступінь заселення (ушкоджено 10—15% плодів); 1 — дуже слабкий ступінь заселення (одиничні ушкодження); 0 — шкідник відсутній.

Результати досліджень. У таблиці 1 наведено перелік шкідників зерняткових плодових культур, виявлених у промислових садах дослідного господарства Агротехнологічного університету.

З аналізу даних таблиці визначено, що особливу небезпеку до реорганізації галузі становили зелена яблунева і яблунева червоноголова попелиці та яблунева і грушева листоблішки. Внаслідок їх дії листки змінюють забарвлення із зеленого на світло-жовте або темно-коричневе, зменшується їх фотосинтезуюча площа і погіршується процес фотосинтезу, а через це пошкоджені листя і плоди засихають та передчасно осипаються. Масовому розмноженню зазначених шкідників сприяє загибель природних ворогів (ентомофагів і акарифагів внаслідок застосування високотоксичних пестицидів), які регулюють їх чисельність [1, 3].

В результаті застосування менш токсичних пестицидів та нових засобів захисту рослин (феромони, Інсегар, Дімілін, Дозор, Адмірал і Люфокс) з фауни шкідників зникли попелиці яблуневі червоногалові, яблуневі та грушеві листоблішки і ін. [4, 5, 6, 7].

Найбільш шкідливі в промислових садах нині плодожерки, листокрутки, каліфорнійська щитівка і після реорганізації галузі з'явилися шкідники 30-х років минулого сторіччя — казарка й букарка. Резервацією для заселення промислових садів є занедбані сади.

Видовий склад шкідників у полезахисній лісосмузі (уздовж траси Сімферополь-Харків) наведено в таблиці 2.

Найбільш помітно промислові сади заселені шкідниками, які ушкоджують плоди (табл. 3).

З наведених в таблицях даних видно, що занедбані сади й полезахисні лісосмуги є характерною резервацією для всіх шкідників. Наявність ряду шкідників у промислових садах залежить від недостатньо дієвої та якісної системи захисту садів від шкідників, що застосовується в господарстві.

Полезахисні лісосмуги є резервацією таких шкідників, як яблунева й східна плодожерки, різних видів листокруток, каліфорнійської щитівки, казарки, букарки й інших шкідників [6, 7].

Нині полезахисні лісосмуги дуже засмічені бур'янами та заселені цілим рядом шкідників. Слід порушувати питання про догляд за полезахисними лісосмугами, що межують з промисловими садами.

2. Видовий склад шкідників у полезахисних лісосмугах передгірного Криму

№ п/п	Назва шкідників		Ступінь заселення, бал	Породи, на яких виявлено шкідників
1	Яблунева плодожерка	*Laspeyresia pomonella* L.	4	Яблуня
2	Плодожерка східна	*Grapholitha molesta* Busck.	4	Яблуня, абрикос
3	Казарка	*Rhynchites bacchus* L.	2	Яблуня
4	Букарка	*Coenorrhinus panocilus* Germ.	2	Яблуня
5	Розанна листокрутка	*Archips rozana* L.	4	Яблуня, абрикос
6	Всеїдна листокрутка товстушка	*Archips podana* Scop.	4	Всі породи в лісосмузі
7	Листокрутка підкорова	*Enarmonia formosana* Scop.	2	Яблуня, абрикос
8	Червиця в'їдлива	*Zeuzera pyrina* L.	2	Яблуня
9	Червиця пахуча	*Cossus cossus* L.	1	Ясен, клен
10	Лунка срібляста	*Phalera bucephala* L.	3	Ясен, абрикос
11	Каліфорнійська щитівка	*Quadraspidiotus perniciosus* Comst.	4	Яблуня, абрикос
12	Непарний шовкопряд	*Ocneria dispar* L.	2	Яблуня, ясен
13	Кільчастий шовкопряд	*Malacosoma neustria* L.	2	Магалебська вишня, ясен

3. Шкідники, що ушкоджують плоди яблуні в садах дослідного господарства Кримського агротехнологічного університету (середнє за 2010—2011 р.)

№ п/п	Шкідники	Ступінь заселення, бал			
		Занедбаний сад		Промисловий сад	
		2010	2011	2010	2011
1	Яблунева плодожерка — *Laspeyresia pomonella* L.	5	5	3	3
2	Плодожерка східна — *Grapholitha molesta* Busck.	4	4	2	2
3	Трач яблуневий — *Hoplocampa testudinea* Klug.	3	3	2	2
4	Листокрутка розанна — *Archips rosana* L.	4	5	2	2
5	Казарка — *Rhynchites bacchus* L.	5	5	2	2
6	Каліфорнійська щитівка — *Quadraspidiotus perniciosus* Comst.	5	5	2	2

Нині полезахисні лісосмуги дуже засмічені бур'янами та заселені цілим рядом шкідників. Слід порушувати питання про догляд за полезахисними лісосмугами, що межують з промисловими садами.

ВИСНОВКИ

Дослідженнями 2008—2011 років встановлено фауну шкідників у промислових і занедбаних садах передгірного Криму (сад агроуніверситету) та в полезахисних лісосмугах. Заселеність багаторічних насаджень шкідниками найбільше проявляється в середині літа (на листі і гілках), а пошкодженість — в період збирання врожаю.

Найбільшої шкоди в промислових садах агроуніверситету завдають шкідники, що ушкоджують плоди — плодожерки, листокрутки, каліфорнійська щитівка й навіть з'явилися шкідники 30-х років минулого сторіччя — казарка й букарка.

Занедбані сади й полезахисні лісосмуги є серйозною резервацією для нагромадження цілого ряду шкідників, які за певних сприятливих умов мігрують у сади промислового значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Васильев В.П.* Вредители плодовых культур / В.П. Васильев, И.З. Лившиц. — М.: Колос, 1984. — 399 с.

2. *Пронина Л.Б.* Фауна вредителей яблони в садах предгорного Крыма до и после реорганизации отрасли / Л.Б. Пронина, Л.М. Сизых, М.В. Шестопалов // Студенческий вестник аграрных наук. — Симферополь, 2012. — №33. — С. 36—39.

3. *Скляров Н.А.* Применение пестицидов в садах Украины / Н.А. Скляров. — Киев, 1985. — С. 70—81.

4. *Славгородская-Курпиева Л.Е.* Борьба с вредителями и болезнями яблони в условиях дефицита средств защиты и ГСМ / Л.Е. Славгородская-Курпиева // ИЛ, ЦНТИ №55—93. — 1993. — 7 с.

5. *Славгородская-Курпиева Л.Е.* Современное состояние защиты многолетних насаждений от вредителей и болезней и задачи на будущее / Л.Е. Славгородская-Курпиева //

Вопросы развития Крыма. — Таврия, 1997. — Вып. №8 — 80 с.

6. *Славгородская-Курпиева Л.Е.* Калифорнийская щитовка *Quadraspidiotus perniciosus* (*Homoptera, Diaspididae*) в садах предгорного Крыма и современные средства, ограничивающие их вредоносность / Л.Е. Славгородская-Курпиева, Л.М. Сизых // Экосистема, их оптимизация и охрана. — Вып. 2 (В.21). — 2010. — С. 138—152.

7. *Шестопалов М.В.* Наиболее опасные вредители в садово-парковых и полезащитных лесных насаждениях и средства, ограничивающие их вредоносность / М.В. Шестопалов // Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Кримський агротехнологічний університет». Сільськогосподарські науки. — Сімферополь: ФОП Бражнікова Н.А., 2011. — Вип. 137. — С. 137—142.

М.В. Шестопалов

Вредители заброшенных садов

Изучена фауна вредителей в промышленных и заброшенных садах, а также в полезащитных лесных полосах в условиях предгорного Крыма, определены наиболее вредоносные виды. Подчёркивается факт того, что заброшенные промышленные сады являются резервацией для накопления целого ряда вредителей, которые при определённых условиях мигрируют в сады промышленного значения. Поставлен акцент на раскорчёвку заброшенных садов и окультуривание полезащитных лесных полос.

сад, плодожорка, щитовка, листовёртки, полезащитные лесные полосы, вредители, реорганизация, резервация

M.V. Shestopalov

Pests of neglected gardens

The fauna of pests in industrial and neglected gardens, and also in field-protecting forest belts in the conditions of foothill Crimea is researched. Are determined the most harmful species. A fact is underlined that the neglected industrial gardens are serious reservations for the accumulation of a number of pests that at certain terms migrate to the gardens of commercial-size. Taking into account the stated, it's important to root out the neglected gardens and cultivate field-protecting forest belts.

garden, apple-grub, parlatoria, leaf rollers, field-protecting forest belts, pests, reorganization, reservation.

УДК: 632.913.1

БАКТЕРІАЛЬНИЙ ОПІК ПЛОДОВИХ

Фітосанітарний моніторинг плодових насаджень Вінницької області

В.Є. СИМОНОВ,
В.О. РОМАНЧЕНКО,
А.Ф. ЧЕЛОМБІТКО,
О.В. БАШИНСЬКА,
Укрголовдержкарантин,
Є.М. БАУЛ, В.В. ЖОСАН
Державна інспекція з карантину рослин у Вінницькій області

Бактеріальний опік плодових — це небезпечне карантинне захворювання багатьох видів плодових культур. Розповсюджується насамперед з рослинами-живителями, що містять приховану інфекцію, особливо садивним матеріалом і прищепами. Тому державні інспектори з карантину рослин обстежують насамперед в період вегетації розсадники плодових культур та сади, де висаджені саджанці імпортного походження. Плодові насадження обстежують за затвердженим планом від початку цвітіння дерев до закінчення збирання урожаю.

У весняно-літній період необхідно обстежувати насадження суцільно, оглядаючи кожне дерево. Восени обстеження провадять вибірково, оглядаючи кожне 10-те дерево.

В Україні у 2011 р. обстеження на виявлення бактеріального опіку плодових були проведені в 107712 господарствах та присадибних ділянках країни, на площі 118,8 тис. га.

Державними інспекторами з карантину рослин у Вінницькій області в минулому році з метою виявлення осередків поширення цього захворювання з-поміж великої кількості господарств, як приватних, так і колективних, було обстежено 11 плодорозсадників та 52 промислових сади. Загальна площа обстежених насаджень становила 5601 га.

Завдяки постійному моніторингу плодових насаджень державними інспекторами з карантину рослин минулого року бактеріальний опік плодових вперше було виявлено у Вінницькій області. Зараженими виявились 53 га насаджень імпортних саджанців на території саду одного з сільськогосподарських товариств Могилів-Подільського району.

Після підтвердження наявності карантинного організму на зараженій площі запроваджено карантинний режим відповідно до ст. 33 Закону України “Про карантин рослин”.

Слід зазначити, що завдяки чіткому дотриманню плану заходів з локалізації виявленого вогнища в поточному вегетаційному періоді опік плодових за спостереженнями фахівців Державної інспекції з карантину рослин у Вінницькій області не проявився. Після того, як збудника опіку плодових було виявлено та ідентифіковано, уражені карантинною хворобою дерева викорчували та знищили шляхом спалювання. Можна констатувати, що такий радикальний спосіб обмеження поширення цієї хворо-

Державний інспектор Жмеринського ПКР Г.В. Єгорова обстежує плодовий сад